

Bibliography:

1. Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» від 25 квітня 2024 р. № 3619-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2024. № 32.
2. Іщенко О. Вивчення англійської мови в умовах вступу України у європейський освітній простір. *Вісник Львівського університету*. 2009. № 25. С. 353–357.
3. Ніколаєва Ж. В. Навчання іноземних мов у ВНЗ у контексті Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. *Наукові праці. Педагогічні науки*. 2004. № 29. С. 127–130.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-130>

Чернишова Т. О.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних та соціальних дисциплін
Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
м. Харків, Україна*

МУЛЬТИЛІНГВІЗМ ЯК ОСНОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ВИКЛИК ДЛЯ УКРАЇНИ

Сучасні дослідження з мовної політики України в аспекті євроінтеграції здебільшого наголошують на механізмах зміцнення (і на рівні законодавчого забезпечення, і на рівні практичної імплементації) позицій державної мови як потенційної офіційної мови ЄС. Це засвідчено цілою низкою урядових рішень, зокрема указом Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України», законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», розпорядженнями Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» та «Про схвалення Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року». У дослідженні О. А. Тарасенка [6] ці та подібні нормативно-правові акти проаналізовано посутньо.

Здається, що законодавча та інституційна підтримка державної мови, значно підсилена ще й мотивацією більшої частини українців

опанувати українську та культивувати україномовний культурний продукт як маніфестацію опору мові та культурі агресора, наразі продуктивно реалізуються. І в інтенсифікацію цього процесу неабиякий внесок зробила сама країна-агресор, ініціювавши своїм вторгненням справжній сплеск українофільства, що засвідчив не лише мовний, а й ціннісний вибір українців під час війни. Таким чином, Україна, яка 2022 року отримала членство у мовному просторі ЄС, активно готується до визнання української 25-ою офіційною мовою ЄС, утверджуючи та зміцнюючи її позиції не лише як державної мови, а й як дієвого інструменту перемоги та миру в Європі.

Зокрема 2024 р. мовний омбудсмен Т. Кремінь наголосив на необхідності «невідкладної комплексної, системної та ґрунтовної підготовчої роботи Уряду, центральних органів виконавчої влади, освітніх, наукових та інших установ держави» щодо розробки й затвердження державного стандарту з української мови як іноземної; забезпечення підготовки «до інтеграції української мови як майбутньої офіційної мови ЄС у діловодство, документообіг, інші сфери життя ЄС», створення можливостей для опанування української мови іноземцями; забезпечення додаткових умов «для розвитку офіційного та літературного перекладу, освітньої, наукової, книговидавничої сфер у ЄС та у світі» [3].

Проте звернімо увагу на такий аспект євроінтеграційного процесу, як необхідність акцептування громадянами України практики мультилінгвізму, що його розглядають у контексті мовної політики ЄС як важливий інструмент конструювання європейської ідентичності. Мультилінгвізм являє собою «здатність суспільств, інституцій, груп та окремих осіб регулярно використовувати більше ніж одну мову у своєму повсякденному житті» [2].

Європейська мультилінгвальна мовна політика, яка послідовно проводиться ще з часу укладання Римського договору 1957 року (так обґрунтовано вважає Н. Хокаоглу) [1], спрямована на сприяння мовній різноманітності, запобігання дискримінації, надання громадянам доступу до законодавства ЄС їхніми рідними мовами, забезпечення ефективного розвитку багатомовної економіки тощо. У численних документах ЄС [1] стверджується, що мультилінгвізм є необхідним для повноцінного розвитку особистості, збільшення можливостей професійної реалізації, продуктивного формування активної громадянської позиції. Висновується, що багатомовній людині стає легше «жити, працювати та навчатися» в кордонах ЄС. Також багатомовність сприяє культурному взаєморозумінню, інклюзії, соціальній згуртованості, а у сфері бізнесу – зростанню, інноваціям та глобальній конкурентоспроможності.

Політику ЄС у сфері мультилінгвізму визначає Рекомендація Ради ЄС 2019 року про викладання та вивчення мов, яка орієнтує всіх учнів

до закінчення середньої школи на володіння мовою навчання та додаткове знання принаймні ще двох мов. На підтримку багатомовності створено такі ключові програми ЄС, як Erasmus+ (флагманська освітня програма ЄС), Horizon Europe, Digital Europe, Creative Europe, які фінансують освіту, професійну підготовку, молодіжну та спортивну діяльність, дослідження та інновації, переклад літературних творів тощо, допомагаючи людям та організаціям покращити мовні навички, зміцнюючи співпрацю між країнами, підтримуючи інновації у викладанні та навчанні, зберігаючи та просуваючи мовне та культурне розмаїття Європи [2].

Мультилінгвізм конститує європейську ідентичність так само, як і інші фундаментальні складники європейської єдності: демократія, верховенство закону, соціальна справедливість, права людини. Процеси консолідації всередині ЄС тривають: посилюється академічна мобільність, скорочуються комунікаційні відстані між громадянами, розвивається спільні ринок, інституції, політика тощо. А це, безумовно, свідчить про прогрес у напрямку до тіснішого союзу, а отже й до формування спільної ідентичності. При цьому мультилінгвізм впливає на соціальну згуртованість, міжкультурний діалог, когнітивні навички, толерантність, запобігання ксенофобії, працевлаштування тощо. Багатомовні (а отже й багатокомпетентні) особи отримують від своєї здібності неабиякі переваги щодо взаємодії, спілкування, зближення та взаєморозуміння. Отже, коли «громадяни ЄС інвестують у вивчення мов та багатомовність, вони інвестують у власну ідентичність і водночас у європейську ідентичність, оскільки вони співіснують» [1, с. 42].

У контексті вищевикладеного виникає питання: а чи готові українці до виклику європейською багатомовністю? Адже для повноцінного існування в європейській «сім'ї» Україні потрібно буде делегувати не тільки частину своїх суверенних повноважень, а й усвідомити нову для себе ідентичність, ідентичність Союзу, яка ґрунтується на мультилінгвізмі та багатокомпетентності, пов'язаній з гнучким використанням мови та її володінням. Натомість за даними звіту кількісного соціологічного дослідження, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) з грудня 2022 до січня 2023 року, загалом 68 % українців мають певні знання принаймні однієї іноземної мови, 40 % респондентів знають одну мову, 23 % – дві мови і 6 % – три і більше мов; узагалі не володіють іноземними мовами на будь-якому рівні майже третина дорослих жителів України – 31,8 % [4]. Дослідники висували, що практика використання громадянами України іноземної мови є достатньо низькою, хоча мотивація у її вивченні присутня не лише з прагматичних міркувань, а й на користь особистісного та професійного розвитку.

Останніми роками український уряд зробив певні кроки в напрямку інтенсифікації вивчення англійської мови громадянами України,

обґрунтовуючи таку доцільність пріоритетністю вивчення іноземних мов для внутрішньої політики ЄС та необхідністю інтегруватися в спільний економічний простір, що неможливо без відповідної інтеграції в спільний мовний простір. Тут ми маємо на увазі насамперед закон «Про застосування англійської мови в Україні» 2024 року, який офіційно надає англійській мові статус мови міжнародного спілкування, а також Концепцію Державної цільової національно-культурної програми сприяння вивченню та застосуванню англійської мови в Україні на 2026–2030 роки, схвалену Кабінетом Міністрів України 2025 року. У Концепції обґрунтовано доцільність запровадження державної програми, спрямованої на те, «щоб англійська мова стала важливим елементом особистого і професійного розвитку громадян, сприяла євроінтеграційним процесам України, а також конкурентоспроможності української нації на міжнародній арені» [5]. У кількісному вираженні досягнень Програми – збільшення відсотка громадян України (до 60 %), які б володіли «англійською мовою певною мірою» та досягнення щонайменше 35 місця в рейтингу EF English Proficiency Index. Слід зауважити щодо останнього, то йдеться про індекс володіння англійською мовою EF: в опублікованому звіті за 2024 рік Україна посідає 40 місце серед 116 країн і регіонів. Отже, механізми набуття ключової в аспекті глобалізації компетенції (принаймні стосовно англійської мови) українським урядом сформовано, проте справжня інтеграція до Європейського Союзу потребуватиме від громадян України усвідомлення того, що мультилінгвальна практика індивідів є основою формування європейської ідентичності, а тому знання двох і більше мов в цьому соціокультурному просторі стає не лише особистим досягненням та перевагою, але й сприяє формуванню відчуття європейської приналежності з усім її культурним багатством і різноманіттям, а також взаєморозуміння між громадянами Європи.

Список використаних джерел:

1. Носаоğlu Bahadır N. The role of the European union's language policy in the construction of European identity. *Online Journal Modelling the New Europe*. 2022. № 38. P. 32–52.
2. Multilingualism: The language of the European Union. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2019\)642207](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2019)642207) (дата звернення: 13.10.2025).
3. Кузьменко Ю. Українській мові приготуватися до вступу в ЄС: мовний омбудсман звернувся до Кабміну з рекомендаціями. URL: <https://suspilne.media/culture/662292-ukrainskij-movi-prigotuvatisa-do-vstupu-v-esmovnij-ombudsman-zvernuvsja-do-kabminu/> (дата звернення: 13.10.2025).

4. Оцінка рівня володіння іноземними мовами дорослого населення України : звіт кількісного соціологічного дослідження (грудень 2022 – січень 2023). URL: <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/92/uploaded-files/kmis-ocinka.pdf> (дата звернення: 13.10.2025).

5. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми сприяння вивченню та застосуванню англійської мови в Україні на 2026–2030 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2025 р. № 659. *Офіційний вісник України*. 2025. № 53. Ст. 3701.

6. Тарасенко О. А. Реалізація державної мовної політики в Україні: європейський контекст. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 22. С. 276–282.